

FOND ZA NARODNO PROSVEĆIVANJE KRALJA ALEKSANDRA KARAĐORĐEVIĆA

Kralj Aleksandar Karađorđević (1914-1934) osnivač je Fonda za narodno prosvetivanje. Fond je vodila Uprava, sastavljena od univerzitetskih profesora, koja je aktivno sarađivala sa raznim dobrotvornim društvima i državnim institucijama. Rad na „narodnom prosvetivanju“ podrazumevao je različite vrste akcija koje su postepeno razvijane kroz tri perioda postojanja Fonda. „Naučne ekspedicije“, domaćička škola i tečajevi, domaćinska škola i izgradnja prvog studentskog doma u Beogradu su akcije Fonda na polju „narodnog prosvetivanja“. I nakon Kraljeve smrti, 1934., ova institucija je nastavila sa svojim radom, ne menjajući okvire koje mu je njegov osnivač postavio.

Ključne reči: fond, narodno prosvetivanje, tečajevi, škola

1. Osnivanje Fonda za narodno prosvetivanje

Povodom svog venčanja, 1922. godine, sa rumunskom princezom Marijom Hoencolern kralj Aleksandar Karađorđević (1914-1934) osnovao je fond, čija je osnovna svrha bilo „prosvetivanje naroda“. Predsedniku Ministarskog saveta Nikoli Pašiću upućeno je pismo sledeće sadržine (Miralem, 1934. str.29):

Gospodine Predsedniče

tražeći kako bih najbolje za ovaj dan odgovorio na ljubav narodnu, Ja prelazim u mislima pojave u svim granama javnog života širom naše Kraljevine. Pored svega što rade država i pojedine samoupravne ustanove i pored vrlo pohvalne privatne inicijative, koja je pokrenula mnoge stvari i neke već dobrim pravcem uputila, ostalo je još mnogo poslova netaknutih sasvim ili delomično. Država uopšte mnogo čini, ali ona-Vi to dobro znate- čini kako kad, gotovo uvek skučeno, kad se gleda na samu stvar bez obzira na celinu. I u jednom i u drugom slučaju, bila bi moja dužnost priskočiti u pomoć. Samo nalazim da mi valja postupiti sistematski i sračunati akciju za niz godina. Ovaj se metod sam preporučuje već po prirodi posla. Što bi se ticalo ciljeva neće biti moguće potrebama širokih redova narodnih dati prevagu jednima na štetu drugih, premda se meni čini, da bi, na primer dobronamerni apostoli rad u selu na higijeni i uporedo na opštem prosvetivanju imao za sada prvenstvo. Ja bih dakle označio program kao trojaku akciju: na moralnom, opšte-kulturnom i na građansko-vaspitnom

napretku narodnom, a pod tim bih podrazumevao pomaganje prosvete na svim poljima nauke, književnosti, umetnost, školstva, a ponajpre praktično prosvetisanje širokih slojeva. Osnivanje internata na prvom mestu za žensku decu, zatim isticanje vrline, porodičnog morala, čestitosti, samopregorevanja, trezvenosti, štednje, savesnog vršenja dužnosti, ljubavi prema bližnjima, sloge i, trpeljivosti i razume se stalna briga za narodno zdravlje.

Sve ovo i drugo što bi se naknadno stavilo na hartiju, pred očima Mi je kad smišljam plan za Svoju nameru i kad Vam pišem ovo.

Za ove ciljeve Ja dajem odmah milijon dinara i svake godine davaću po 300 000 dinara.

Organizaciju sveg tog posla prenosim na Moju kancelariju, koja će sa Mojim znanjem, a po izloženom smeru, upravljati trošenjem tog novca.

ALEKSANDAR, s.r

*8. juna 1922. godine
u Beogradu*

Upravljanje ovog fonda Kralj je poverio univerzitetskim profesorima- Aleksandru Beliću, Savi Uroševiću i Bogdanu Gavriloviću. Oni su razradili program prosvetisanja čije je osnove postavio sam Kralj u navedenom pismu, a u skladu sa aktuelnim prosvetnim potrebama šarenolikog stanovništva mlade kraljevine. U njoj se, prema popisu iz 1921. godine, 78,87% stanovnika bavilo poljoprivredom, šumarstvom i ribarstvom i živelo na selu. (Dimić, 1996, knj.2, str.135).

Život na selu bio je težak više zbog neprosvećenosti nego zbog siromaštva i oskudice. Školski nadzornici Južne Srbije su taj problem posmatrali na sledeći način:

„Istina je da seljak nema novca, ali nije istina da je u takvoj bedi da mora živeti životom kojim danas živi. Zašto spava na zemlji i bez prostirke, kad svaki sem onoga na Ovčem Polju, ima oko kuće šume, slame, sena, paprata i šaše? Zašto se davi u blatu u svome dvorištu i oko bunara ili izvora, kad su čitava sela okružena kamenjem a njive i livade zasute peskom i šljunkom ? Zašto mu je kuća spolja i iznutra neokrečena, kad svako drugo selo peče kreč; i zar seljak ne može za sebe odvojiti bar toliko kreča koliko ga izgubi na putu od sela do najbližeg trga? Zašto njegovo dete živi o samom hlebu i luku, pa mu ni u bolesti ne pruža šolju mleka, bareno jaje ili bar toplu zašećerenu vodu? Zašto seljak pred telidbu prostire svojoj kravi slame ili sena a njegova žena porađa se na njivi, često i u štali ili oboru ili na goloj zemlji? Zašto ne preže u jaram kravu koja se skoro otelila, a svoju ženu vodi u vodenicu ili na njivu sutradan po porođaju?“ (isto, str.11)

U Kraljevini SHS (Jugoslaviji) obaveznost narodnog prosvetisanja propisivana je raznim uredbama, što je odgovaralo stvarnim potrebama. Pod narodnim prosvetisanjem podrazumevao se rad na uklanjanju problema koji su u navedenom citatu prikazani vrlo slikovito. Bilo je potrebno organizovati tečajeve (analfabetske, domaćičke, poljoprivredne, privredne...) ali se nije imalo materijalnih sredstava za

to. O sumama namenjenim narodnom prosvjećivanju, u budžetskim raspravama, poslanici su govorili kao o mrvicama, sirotim i jadnim „koje su više sramota i za samo budžetiranje i za samu našu prosvetnu politiku, nego li kakva pomoć i korist za nju”. (isto, knj.1, str 114.)

Veliki značaj tako je dobila privatna inicijativa kroz rad raznih društava i ustanova. Akcije Kraljevog fonda su predstavljale kariku između ove dve snage na polju narodnog prosvjećivanja. Naime, Uprava Fonda koja se jednom nedeljno sastajala vrlo često je pozivala na te sastanke predstavnike raznih ministarstava, dobrotvornih društava ili stručnjaka za određene oblasti i podsticala saradnju među njima. Najveći broj akcija Fonda realizovan je zahvaljujući takvoj saradnji.

Novembra 1922. godine Uprava Kraljevog Fonda izradila je program kojim se planiralo ostvarivanje cilja koji je Kralj istakao u svom pismu. Program je sadržao dve vrste aktivnosti. Prva je dodeljivanje nagrada i pomoći pojedincima ili društvima koji se ističu u različitim oblastima prosvete. U tu svrhu Uprava je izradila uputstva i kriterijume po kojima bi se dodeljivale nagrade i pomoć. (AJ:74-437-287) Druga vrsta predviđenih aktivnosti je organizovanje domaćičkih, privrednih i poljoprivrednih tečajeva.

Ostvarivanje programa može se na osnovu raspoložive građe posmatrati kroz tri perioda : od 1922 do 1924. iz Kraljevog Fonda su samo dodeljivane nagrade i pomoć; 1924-1927 se aktivnosti proširuju na organizovanje „naučnih ekspedicija; 1927-1940 intenzivno se radi na otvaranju domaćičkih škola i tečajeva i jedne domaćinske škole za mladiće.

U periodu od 1923 do 1928. Fond je rukovodio i poslovima na izgradnji studentskog doma u Beogradu.

2. Rad na narodnom prosvjećivanju

2.1. Analfabetski tečajevi

Uprava Kraljevog fonda u svoj program nije uključila rad na opismenjavanju odraslih. „Jer velika državna ustanova, osnovna škola, čini u tom pravcu mnogo više nego što bi privatna inicijativa ikad mogla. Pa ipak taj rad nije doneo pravih rezultata. On to nije mogao doneti zbog toga što naš narod nije još ni toliko kulturno da može osetiti pravu korist od čitanja i pisanja. Prema tome i ono pismenosti što se raširi kod mladog pokoljenja izgubi se kada to pokolenje poodraste zbog tog što ne oseća potrebu da tu svoju pismenost primenjuje. Uprava Kraljevog fonda želi da probudi kulturne promene u našem narodu...” (AJ: 74-437-392)

Zaista, analfabetski tečajevi koje su organizovali učitelji nisu davali željene rezultate. Najveći broj nepismenih živio je na selima. Osnovni smisao i cilj njihovih života bio je prehraniti sebe i porodicu. Međutim, ovakvo stanje nije bilo osobenost čitave Kraljevine. Na teritoriji Slovenije, na primer, škola je obuhvatala 100% đačke populacije, tako da se broj nepismenih nije uvećavao i 1930. godine iznosio je 5,5% (Dimić, 1996, knj.2, str.15). Ali je zato na krajnjem jugu države, u isto vreme samo 29,1% stanovništva starijeg od deset godina bilo pismeno. Školske 1929/30. godine

u Vardarskoj banovini organizovano je 110 analfabetskih tečajeva, ali većina „opismenjenih” seljaka, na kraju tečaja „ume kojekako da nacrtati, ne i da napiše svoje ime i imena ostalih stvari i predmeta”. (isto, str.113) Zato se u prosvjećivanju moralo ići preko trenutnih potreba stanovništva koje čitanje i pisanje nije osećalo kao svoju potrebu.

Odluka Uprave Kraljevog fonda je, s obzirom na navedene podatke bila razumljiva. Zato se, od 1924. godine krenulo u „naučne ekspedicije”, prvo po mestima Južne Srbije, a zatim i Bosne i Hercegovine.

2.2. Naučne ekspedicije

Uprava Kraljevog fonda organizovala je tzv. naučne ekspedicije od po nekoliko članova, koji su putovali po jednoj oblasti i držali predavanja i kurseve u cilju „nacionalno-kulturne propagande i stručnog prosvjećivanja poljoprivrednika” (Politika, 19.10. 1924, str.7). U toku tri godine ekspedicije Kraljevog fonda obišle su Južnu Srbiju, Bosnu, Hercegovinu, Sandžak, Dalmaciju i Crnu Goru.

Na sedamdeset i sedmoj sednici Uprave Kraljevog fonda, od 22.07.1924. godine, započelo se sa planovima za putovanja, a oktobra iste godine i sa njihovom realizacijom. Naučne ekspedicije su od Kralja dobile dva automobila.

Programom rada predviđena su predavanja iz poljoprivrede, higijene, geografije i istorije. Dijapozitive, kao nastavno sredstvo, Uprava Kraljevog fonda smatrala je veoma dragocenim a njihovu izradu za potrebe ovih „ekspedicija” poverila je članovima društva Narodna prosveta. Dijapozitivima su ilustrovana predavanja iz istorije (manastiri), geografije (Jadran, glavni gradovi i Đerdap) i higijene (tuberkuloza, mikrobi, higijena kuće i alkoholizam).

Udruženje agronoma bilo je zaduženo za oblast poljoprivrede. Kraljev fond je za ovaj kurs obezbedio sav potreban alat kako bi se izvodila očigledna nastava i još dodao 10 000 dinara. Predavanja iz domaćinstva (o higijeni, nezi dece i ishrani) držala je Darinka Lackovićeva, članica Ženskog pokreta.

Prva ekspedicija, 1924. godine, obilazila je Južnu Srbiju i trebalo je da traje od 20.oktobra do 4. novembra, ali zbog velikog interesovanja naroda produžena je na neograničeno vreme.

Politika je juna 1925. godine objavila članak o akciji Kraljevog fonda u kome se kaže da su na predavanja dolazili uglavnom mlađi ljudi „koji su prošli kroz škole i kasarne” (Politika 21.6. 1925., str.6)

Iz istog članka saznajemo da se 1925. godine akcija proširila i na Bosnu i Hercegovinu, a da je u Južnu Srbiju otputovala grupa lekara da drži predavanja iz higijene i o lečenju lakših bolesti.

Izveštaji sa putovanja kao ni tekstovi predavanja ne nalaze se među arhivskom građom koja nam je bila dostupna. Pretpostavljamo da su predavanja iz poljoprivrede u organizaciji Uprave Kraljevog fonda doživela sličnu sudbinu kao i predavanja koja su organizovali učitelji ili neka lokalna udruženja, a o tome u svojim izveštajima pišu školski nadzornici. Oni primećuju da stanovništvo Južne Srbije, kako pravoslavno tako i muslimansko, „pokazuje čudnovatu naklonost ka starinskom načinu života”, zbog čega mu se nije smelo ništa nametati naglo i naprečac.

Bili su potrebni ogledni vrtovi u kojima bi seljaci učili o racionalnoj obradi zemlje, novim poljoprivrednim kulturama...Kratkim tečajevima se nije moglo mnogo postići. „Nužno je da seljak vidi da je njegova krava preživela, da njegova kokoš nije rentabilna, da je njegovo svinjče poludivlje rase.Čitav je problem to narodno prosvjećivanje, pa zato ništa ne treba lomiti preko kolena.” (Dimić, 1996.,knj.2, str. 114)

Od naučnih ekspedicija se odustalo jer Uprava Kraljevog fonda nije mogla da prati njihov rad na terenu i da vrši neposrednu kontrolu nad njima. „Osim toga, korist od takvog rada nije bila u skladu sa materijalnim žrtvama. (Jedan oblak ne čini polje plodnim. Više uzastopnih oblaka potrebni su za to.) Iz tog razloga odustalo se od ekspedicija.” (AJ: 74- Zapisnici...- zapisnik br.193).

Međutim, ekspedicije nisu bile u potpunosti nekorisne. Već smo naveli podatak da su na predavanja dolazili uglavnom mladi, pismeni ljudi, oni koji nasleđuju imanja svojih očeva. A to je znak da su otvoreniji za novine od starijih ljudi. Uprava Kraljevog fonda je prijemčivost i potencijale budućih domaćina, zahvaljujući putovanjima, uočila, i dalji rad u oblasti poljoprivrede usmerila ka njima. Tako je nastala Domaćinska škola Kraljevog fonda.

Najviše uspeha u okviru ekspedicija imala su predavanja za domaćice. Od njih se nije odustalo, već su proširena u redovne tečajeve, a u Sremskoj Kamenici otvorena je Domaćička škola.

2.3. Domaćinska škola Kraljevog fonda u Sremskoj Kamenici

Ova škola otvorena je 1931. godine sa zadatkom da okuplja seoske mladiće iz svih krajeva i obučava ih „razumnoj” zemljoradnji, stočarstvu, voćarstvu, vinogradstvu, domaćinstvu, podizanju zdrave porodice, i da u njima budi smisao za bolji i sretniji život na rođenoj grudi, kao i „da ih pripremi za valjane i ispravne građane”. (AJ: 74-434-153)

Obuka je trajala deset i po meseci, a rad je počinjao prvog februara. Obuka je podrazumevala i teorijski i praktični deo i to iz oblasti svih poljoprivrednih grana, osnovnog obrazovanja i pismenosti, higijene i malih ručnih zanata (stolarstva i plestarstva).

Pitomci Domaćinske škole mogli su postati isključivo zemljoradnički sinovi, uzrasta 14-17. godina sa završenom osnovnom školom, telesno i duhovno zdravi i iz porodica koje uživaju „glas dobrih i poštenih domaćina i ispravnih građana” (AJ: 74-434-153)

Sve troškove obuke snosio je Kraljev fond. Upravnik škole bio je Stojan Protić koji je redovno slao izveštaje Upravi Kraljevog fonda.

Muška domaćinska škola predstavljala je, možda u tom trenutku, najbolje rešenje problema narodnog prosvjećivanja u oblasti poljoprivrede. Naime tečajevi i predavanja na terenu imali su uspeha jedino ako su postojali ogledni vrtovi, što je zahtevalo velika materijalna sredstva a rezultati nisu bili unapred zagarantovani. Zato je otvaranje škole internatskog tipa bilo bolje rešenje. Ona je obrazovala mlade ljude sposobne da uvide pogubno dejstvo konzervativnog i primitivnog načina života. To ne znači da su predavanja i ogledni vrtovi tamo gde su postojali bili beskorisni. Naprotiv, trebalo ih je osnivati svuda gde su postojale mogućnosti.

2.4. Domaćički tečajevi i škola

Analfabetske i poljoprivredne tečajeve seosko stanovništvo nije rado prihvatilo dok je sa domaćičkim tečajevima bilo suprotno. Seljaci su osećali potrebu za njima i tražili ih. To možemo saznati i iz reportaža sa putovanja kraljevskog para. Kralj bi okupljeni narod pitao šta najviše želi i dobijao uvek isti odgovor - domaćičku školu.

Školski nadzornici su domaćičke tečajeve označavali kao „najzdraviju pojavu za poboljšanje života na selu”. (Dimić, 1996., knj.2, str. 101)

Uprava Kraljevog fonda u saradnji sa Ženskim pokretom je, pored predavanja za domaćice u okviru naučnih ekspedicija, radila i na obrazovanju učiteljica za domaćičke tečajeve.

Ženski pokret je, po uputstvima, Uprave fonda, organizovao posebnu „sekciju za prosvetavanje seoske žene u domaćičkim poslovima, koja se bavila isključivo propagandom za domaćičke kurseve na selu, otvaranjem škola za učiteljice domaćičkih kurseva, otvaranjem kurseva na selu” (AJ: 74-433-5). Ova sekcija je u toku jula i avgusta 1923. godine osposobila dvadeset učiteljica, za šta je iz Kraljevog fonda izdvojeno 20 000 dinara. Svršene učenice su se obavezale da će raditi na selu.

Domaćičkim tečajevima želelo se postići da se seoska žena nauči: iskorišćavanju svih darova svoje zemlje, čistom i ukusnom spremanju jela, mešenju hleba, čišćenju sopstvenog tela i cele okoline, uređenju kuće, nezi dece-posebno odojčadi, nezi bolesnika i porodilje, dijetalnoj kuhinji, izradi potrebnih stvari za sebe i svoju porodicu od materijala koji su joj na raspolaganju i pismenosti, ukoliko je nepismena. (AJ: 74-433-912)

U skladu s ciljevima bili su i nastavni predmeti : higijena, domaćinstvo, kuvanje i konzerviranje hrane, pranje rublja, ručni rad.(AJ: 74-433-16)

Po otvaranju prvih tečajeva pojavili su se i različiti udžbenici i priručnici za domaćice, pa čak i jedna knjiga o istorijatu domaćičkih škola Natalije Đurkovičke. Kraljev fond je otkupljivao neke od tih knjiga kao udžbeničku literaturu za polaznice, ali i za nagrade najboljima.

„Naša kuvarica na selu”, „Domaće gazdinstvo”, „Knjiga za domaćice”, „Kuvanje za seoske domaćice”, neki su od naslova otkupljenih knjiga, a najpoznatiji autori su Natalija Đurkovička i Ljubica Sladojevićeva.

Kursevi su bili namenjeni seoskim ženama, uzrasta 18-35. godina, trajali su po tri meseca i osnivali se tamo gde bi se ukazala potreba. Po završetku obuke održavani su ispiti pred komisijom i izaslanicom Kralja ili Kraljice. Ispiti bi trajali po čitav dan i sastojali se iz dva dela - teorijskog i praktičnog. Priprema hrane, mešenje hleba, spravljanje sapuna i sl. predstavljalo je praktičan deo ispita, a teorijski je podrazumevao usmeno ispitivanje svega što se učilo. Svaka polaznica dobijala je nešto od kuhinjskog inventara ili pribor za ručni rad, a najbolje su dobijale posebne nagrade.

Arhivska građa sadrži pisma upućena Ženskom pokretu i Darinki Lackovićevoj u kojima stanovnici sela (Veliko selo, Prugovo, Kula, Slavkovića...) izražavaju svoju zahvalnost povodom otvaranja domaćičkih tečajeva.

U Sremskoj Kamenici 1929. godine otvorena je Domaćička škola Kraljeva fonda, na imanju grofa Evgenija Koračonića. Upravnica ove škole bila je Darinka

Lackovićeva. Ona je Upravi Kraljevog fonda 1936. godine poslala detaljan izveštaj o osmogodišnjem radu škole.

Učenice Domaćičke škole bile su devojke iz „boljih seoskih kuća“. Prve godine postojanja škole bilo je vrlo teško dobiti učenice iz Sandžaka, Južne Srbije i Bosanske Krajine, jer je škola bila internatskog tipa, a obuka je trajala osam meseci. Seljaci nisu lako dopuštali da se žensko dete odvoji od kuće. „Ali posle četiri godine već je bilo lakše, jer se već pročulo u svima krajevima da se o devojka vodi roditeljska briga i da nikud ne idu bez starijeg. Na moj poziv roditelji su počeli da dolaze, upoznati sa uređenjem škole i uvereni da naša škola više liči na jednu veliku zadrugu u kojoj vlada disciplina, red i rad. Naročito se roditeljima dopalo što se posle svršenog tečaja o deci vodi računa što se obilaze i što su stalno u vezi sa školom. Roditeljima se dopada što njihove kćeri, po povratku u onu primitivnu sredinu, imaju strpljenja i ljubavi oko unošenja novog života u kuću ...“ (AJ: 74-433-270).

Devojke su se u ovoj školi osposobljavale za domaćice, majke i supruge. Oslobađale su se sujeverja i primitivizma, i u njima je buđena ljubav prema selu i životu na selu. Kako su bile iz raznih delova Kraljevine jedna drugu su upoznavale sa životom u svom zavičaju, pa je škola uticala na devojke i u nacionalnom i kulturnom pogledu.

Osmomesečno učenje se završavalo ispitom u prisustvu Kraljevog izaslanika i predstavnica raznih ženskih društava. Ispit je bio iste forme kao i na tečajevima. Najbolje polaznice su dobijale posebne nagrade.

O ispitu su izveštavale i dnevne novine. Tako iz Politike od 31.10.1931. saznajemo da je Ban Dunavske banovine Milan Nikolić, „ceneći rad Domaćičke škole Kraljevog fonda, a naročito uspeh pitomica...dao svakoj učenici po jedan poklon - aparat za pravljenje butera i kuhinjsko posuđe sa ostalim priborom.“ (Politika, 31.10.1931., str.7)

Pomoć od 1 000 dolara godišnje za izdržavanje i muške i ženske škole, Kraljevom fondu pružao je i Džon Fotringham, američki industrijalac. (AJ:74-433--240)

Žena je oduvek bila stub porodice-zadužena za pripremu hrane, vaspitanje dece, negu bolesnika i održavanje kuće. Od njenog uspeha u ovim poslovima zavisilo je zdravlje ukucana i opšte raspoloženje u domu. Na početku poglavlja smo prikazali posledice neznanja, sujeverja, primitivizma po život seljaka. To je položaj žene činilo izuzetno teškim. Domaćički tečajevi i škole menjali su iz korena takvo stanje u pozitivnom smeru. Obukom stotinu žena jednog sela na tečaju za domaćice menjao se život u isto toliko porodica.

3. Osnivanje i izgradnja prvog studentskog doma u Beogradu

Godine 1923. na inicijativu samog Kralja Fond započinje i akciju za izgradnju prvog studentskog doma u Beogradu. Naime, Kralj je problem stanovanja studenata smatrao pitanjem „od narodnog značaja po etički i zdravstveni razvitak i školski rad“ univerzitetske omladine. (AJ: 74-437-308)

Iste godine pronađeno je mesto za dom - ugao ulice Kralja Aleksandra i Grobljanske. Beogradska opština je zemljište ustupila besplatno. Prema prvim planovima tu bi stanovalo 300 studenata, a ukupna cena izgradnje trebalo je da bude 4 000 000 dinara. (AJ:74-Zapisnici., 6.11.1923)

Maja 1926. godine Kralj je položio kamen temeljac studentskog doma a početkom aprila 1928., dom nazvan Zadužbinom Kralja Aleksandra, je otvoren, osvećen i predat Univerzitetu. Na čelo uprave doma predviđeno je da bude univerziteteski profesor, pa je prvi upravnik bio profesor Božidar Marković. Sledeće godine, 1929. u decembru, vladaru je poslat izveštaj o životu i radu u domu.

Iz ovog izveštaja saznajemo da je dom prve godine primio 500 studenata od prijavljenih 988. Kriterijum izbora bio je uspeh u prethodnom školovanju. Prema imovnom stanju studenti su plaćali 510, 610, 710 ili 810 dinara. Po deset dinara više naplaćivano je za besplatno izdržavanje 10 najsiromašnijih studenata.

Zgrada prvog studentskog doma postoji i danas, i ima istu funkciju. Nalazi se na Bulevaru Kralja Aleksandra, nedavno je renovirana i predstavlja jedan od najelitnijih studentskih domova u Beogradu, nosi ime Ive Lole Ribara.

Zaključak

Kraljev fond je predstavljao sponu između privatne i državne inicijative na polju narodnog prosvetavanja. Članovi raznih društava i državnih institucija su zajednički organizovali i realizovali skoro sve akcije ove institucije. „Program” koji je Kralj dao u svom pismu, zaživeo je na različite načine. Svaki od njih- naučne ekspedicije, tečajevi, škole- zaslužuje posebno proučavanje. To su bili specifični oblici školovanja trenutnih i budućih nosilaca domaćinstava.

Iz tri faze razvoja delatnosti Kraljevog fonda može se uočiti put od materijalnih podsticaja tada već postojećih akcija, preko počučavanja odraslih na licu mesta do konačnog opredeljenja za sistematsko, internatsko i stručno obrazovanje mladića u Domaćinskoj i devojaka u Domaćičkoj školi. Zanimljivo bi bilo proučiti kako su ove škole funkcionisale po pitanjima programa, metoda i materijalnih uslova života i rada, ko su bili profesori i učenici...

Proučena arhivska i druga građa koja se odnosi na rad Uprave Kraljevog fonda navodi na nekoliko zaključaka o radu ove institucije. Pre svega, članovi Uprave su ozbiljno i detaljno pristupili razradi programa za narodno prosvetavanje na onim osnovama koje je Kralj postavio u svom obrazloženju prilikom osnivanja fonda. Zapisnici sa sednica Uprave, veoma uredno i detaljno vođeni, svedoče o predanosti sa kojom je pristupano organizaciji akcija. U okviru toga stalno se preispitivala usklađenost ovih akcija sa prosvetnim potrebama naroda određenog podneblja. Zato je dolazilo do promena u toku same akcije, kao što je to bilo u slučaju naučnih ekspedicija. Takođe, članovi Uprave su kritički preispitali konačne rezultate svojih akcija i na osnovu njih se odlučivali na dalje korake.

Aleksandra Ilić
Faculty of Philosophy, University of Belgrade

THE FOUNDATION FOR PEOPLE'S EDUCATION OF KING ALEKSANDAR KARAĐORĐEVIĆ

Abstract

The People's Education Fund was established by King Aleksandar Karadordevic (1914-1934). This Fund was administered by a number of university professors who actively cooperated with various charitable societies and public institutions. The activities of the people's education; included a number of projects that developed gradually through three periods of the Fund's existence. The "scientific expeditions", short-time training and school for housekeepers and housewives, and the building of the first student dormitory in Belgrade were all the result of the Fund. Following the death of the King in 1934, there were no changes in the type of work the Fund was involved with. It remained consistent with the types of activities it engaged in from the time of its inception.

Literatura

1. Bulatović, R.(2001), Dodati život godinama, Beograd, Institut za pedagogiju i andragogiju;
2. Dimić, Lj., Kulturna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-1940, Stubovi kulture, Beograd, 1996.
3. Izazovi starosti, (1984), Zbornik dokumenata Svetske skupštine UN o starenju, Beograd, Institut za socijalnu politiku
4. Jovanović, S.(2002), Kako do uspešne starosti, Beograd, Gerontološko društvo Srbije
5. Medic, S. i Živanić, S.(2002) Education of Elderly People in Yugoslavia, Education of the Elderly, Ljubljana, Slovenian Institute for Adult Education, str.93-97
6. Medić, S.(1990) Obrazovanje starih: stanje, mogućnosti i potrebe, Gerontološki zbornik 89, Beograd, Gerontološko društvo Srbije, str. 56-61

7. Medić, S.(1990) Univerzitet za treće životno doba u Beogradu – povodom njegovog otvaranja, Gerontološki zbornik 89, Beograd, Gerontološko društvo Srbije, str.53-55;
8. Miralem, E. , Kralj Aleksandar I Karađorđević, 1934.
9. Panev,G. (1989), Demografsko starenje starih u Srbiji, Gerontologija, Beograd, 1/98
10. Pilley, Christopher,(1988), Releasing the resource, Preliminary study on Adult Education, Community Development and Older People, Strasbourg
11. Smiljanić ,V. (1979), Psihologija starenja, Beograd, Nolit
12. Starenje i starost – za bezbedni i aktivni život (2002), zbornik uvodnih saopštenja sa VI gerontološkog kongresa Jugoslavije, Beograd, Gerontološko društvo Srbije
13. Starenje i starost na prelazu u XXI vek (1994), Zbornik stručnih radova sa gerontološkog kongresa Jugoslavije, Novi Sad, Gerontološko društvo Srbije
14. Stari ljudi – gospodari svoje sudbine? (1998), Uvodni referati sa V gerontološkog kongresa Jugoslavije, Beograd, Gerontološko društvo Srbije
15. Šantej, A.(2002) The Third Age University of Slovenia, Education of the Elderly, Ljubljana, Slovenian Institute for Adult Education, str.117-120
16. Špan, M. (2000), Obrazovanje starijih ljudi:tajna dugovječnosti, Zagreb, Pučko otvoreno učilište
17. Yamada, M.(1994). Samousmeravano učenje odraslih za brigu o starijima i komunikativnim integracijskim odnosima, Andragoške studije, Beograd, vol.1, br1-2, str.57 – 66
18. Zbornik stručnih saopštenja(1998), V gerontološki kongres Jugoslavije, Beograd, Gerontološko društvo Srbije

Grada Arhiva Jugoslavije, fond „Dvor”, br.74.

1. F. br. 433- Domaćičke škole i tečajevi
2. F. br. 434- Domaćinska škola Kraljevog fonda
3. F. br. 437- razni materijali
4. Zapisnici sa sednica Odbora Kraljevog fonda

Dnevni list Politika

5. 19.10.1924.
6. 21.06.1925.
7. 31.10.1931.